

Архітектурна та культурна цінність Київської Малої опери як історичного об'єкта

Каміла Дученко, студентка ¹ (ORCID: 0009-0006-8361-2409)

Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна

АНОТАЦІЯ

У цій роботі розглянуто історико-архітектурні особливості будівлі Київської Малої опери, її декоративне оздоблення та значення в культурному середовищі міста. Досліджено трансформацію функціонального призначення споруди – від кінотеатру до сучасного мистецького простору. Особливу увагу приділено мозаїкам, ліпнині та скульптурним елементам інтер'єру як проявам синтезу мистецтв. Описано значення Малої опери як осередку міждисциплінарної творчості та збереження культурної пам'яті столиці.

Ключові слова: Мала опера, Київ, архітектура, мозаїка, ліпнина, культурна спадщина, декор.

1. ВСТУП

Будівля Київської Малої опери – знаковий об'єкт для міста, що поєднує в собі елементи архітектури модернізму та функціоналізму, зберігаючи при цьому мистецьку глибину декоративного оздоблення. А 1986 року будівлю було офіційно визнано пам'яткою архітектури місцевого значення. Незважаючи на певну занедбаність у 1990-х роках, сьогодні вона знову відіграє важливу роль у культурному житті столиці. Архітектура споруди не лише зберігає історичну пам'ять, але й адаптується до сучасних потреб митців і громади[1].

Рисунок 1. Будівля Київської Малої опери

2. ІСТОРИЧНА ДОВІДКА ТА АРХІТЕКТУРА

Мала опера була споруджена у 1902 році як Народний будинок за проектом архітектора Хрістофора Ледіха, будівля розташована в історичній частині міста – на Лук'янівці. Вона є зразком громадської архітектури початку ХХ століття, що вирізняється монументальністю форм, симетричним фасадом, рустованим першим ярусом і стриманим декором верхнього поверху. У радянські часи тут функціонував кінотеатр «Хроніка», де транслювали хронікальні сюжети, а також проводились культурно-просвітницькі заходи. Після занепаду в 1990-х роках будівля була частково закинута, але зберегла свою архітектурну цілісність. Зусиллями ініціативних громадських діячів і митців у 2003 році приміщення було перетворено на креативний простір – Київську Малу оперу. Будівля має компакту об'ємно-

просторову структуру з домінуючим центральним ризалітом, що підкреслений фронтоном. Великі вікна забезпечують природне освітлення інтер'єру, а симетричне планування дозволило ефективно зонувати простір відповідно до функцій: вестибюль, глядацька зала, технічні приміщення, адміністративні кабінети.

3. ВНУТРІШНІЙ ПРОСТІР ТА ДЕКОРАТИВНЕ ОЗДОБЛЕННЯ

Інтер'єр Малої опери вражає різноплановими художніми елементами, що збереглися з початку ХХ століття. При вході нас зустрічає неймовірний барельєф що був символом трамвайного клубу. Протягом другої половини ХХ століття будівля використовувалася як Будинок культури трамвайно-тролейбусного управління[2].

Рисунок 2. Барельєф трамвайного клубу

Особливу увагу привертають мозаїчні панно у вестибюлі, виконані з дрібної кольорової смальти в стилістиці соцреалізму. Тематика мозаїки це танці, співи, культура та натхнення, що перегукується з призначенням закладу як осередку громадського й духовного зростання. У мозаїці домінують теплі кольори, чіткі силуети людей, легкі та закручені елементи, які створюють динамічну композицію[3].

На стінах та стелі зали є декоративна ліпнина у вигляді рослинних мотивів, геометричних орнаментів і стилізованих капітелей. Над сценою розміщено барельєф із зображенням музичних атрибутів та алегоричних постатей. Окремі скульптурні композиції, вмонтовані в ніші, підкреслюють симетрію інтер'єру та сприяють створенню урочистої атмосфери. Також у фойє присутні декоративні фризи і

медальйони із зображеннями класичних музичних постатей, які підсилюють історичний наратив простору.

Рисунок 3. Українська мозаїка

Оздоблення глядацької зали зберегло початкову конфігурацію — партер, балкон і сцена з авансеною. Серед автентичного декору є різьблені дерев'яні елементи, старовинні світильники з металевими вставками, а також акустичні ніші, що свідчать про турботу про якість звучання. Присутні старовинні дерев'яні двері, інкрустовані геометричними візерунками, та декоративні решітки. Вітражі із зображеннями музичних інструментів на другому ярусі зали стали справжньою прикрасою інтер'єру. Багато елементів вимагають реставрації, але збережена історична спадщина залишається цінною для дослідників і глядачів.

4. СУЧАСНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ І КУЛЬТУРНЕ ЗНАЧЕННЯ

Мала опера є прикладом адаптивного повторного використання архітектурної спадщини. Простір активно використовується для театральних постановок, концертів, перформансів, виставок та кінопоказів. Вона стала місцем розвитку незалежного мистецтва в Києві. На її сцені виступають як молоді українські колективи, так і міжнародні виконавці.

Приміщення також служить майданчиком для мистецьких фестивалів, зокрема електронної музики, візуального мистецтва, експериментального театру. У 2020-х роках Мала опера стала співорганізатором кількох міждисциплінарних форумів, які об'єднали митців, урбаністів та дослідників культурної спадщини. Простір відкритий для лекцій, воркшопів, резиденцій та експериментальних форматів взаємодії з публікою.

Рисунок 4. Сцена Малої опери

У співпраці з реставраторами розробляються проєкти збереження декоративних елементів, зокрема ліпнини та мозаїк. Таким чином, Мала опера водночас виконує роль не лише сценічного майданчика, але й лабораторії пам'яті, що підтримує зв'язок поколінь через архітектуру та мистецтво.

ня
у.
ва
ю
].
до
та
ві
ом
ої
ть

Список літератури

- [1] Київська мала опера – майже забута і кинута напризволяще. Kashtan News. 2023. URL: <https://www.kashtan.news/kyivska-mala-opera-mayzhe-zabuta-i-kynuta-napryzvolyashche/>
- [2] Київська мала опера: портал у творчий вимір. TyKyiv. 2023. URL: <https://tykyiv.com/vulici/kyivska-mala-opera-portal-u-tvorchii-vimir/>
- [3] Офіційний сайт Київської Малої опери. 2024. URL: <https://malaopera.com/>
- [4] Театр Мала Опера. Urban Inst. 2024. URL: <https://ui.org.ua/postcard/theatre-mala-opera/>